

▲ John van den Berg bij de door hem geschilderde achtergrond voor de eerste 18+-avond in Nieuw Berkenrode. Van den Berg liet zich inspireren door posters van de film *de West Side Story* uit 1961.

▲ Chiel Montagne (links) en voorzitter Paul Sanders, 28 oktober 1967. Keurig in pak met stropdas!

meteen twee namen op: scheidsrechter Leo Horn, destijds heel bekend, en Godfried Bomans. Bomans hoefde voor zijn komst niet betaald te worden, maar vroeg als tegenprestatie een fles jenever, iemand die na afloop een potje met hem wilde schaken en een taxi naar huis. De partij schaak nam Gerard Braam

voor zijn rekening. Wie er won, is niet bekend. Er waren ook serieuzere gast-sprekers, zoals bischop Zwartkruis.

▲ In samenwerking met V&D was er in april 1964 een succesvolle modeshow met de heer Ridderhof van V&D als ladyspeaker. Op deze foto Henneke Hopstaken als mannequin.

Livemuziek en dj's

De dansavonden waren ongeveer om de drie weken. Vaak was er livemuziek van plaatselijke bands als The Jokers en The Sea Side Swing Society (later Sea Sound Combination). Het bestuur wist ook dj's van de populaire zeezender Radio Veronica naar Heemstede te krijgen. Joost den Draaijer, in 1965 grondlegger van de top-40, kwam dan plaatjes draaien, net als Chiel Montagne. En er waren optredens van onder meer Boudewijn de Groot, Marius Monkau en later ook Ekseption.

Pastorsbrieven

Bij nieuwe aanmeldingen ging er ter controle een heel beleefde, handgeschreven brief naar de pastoor. Deze moest bevestigen dat het aankomende lid oud genoeg was én katholiek. Later werd het een gestencilde standaardbrief. Leden kwamen niet alleen uit Heemstede maar ook uit de wat bredere omtrek, zoals Bennebroek, Vogelenzang, Hillegom en Zandvoort. In 1968 bij het eerste lustrum waren er 250 leden.

Betonnen huis in Heemstede

Otie van Vloten

Aan de Bronsteeweg 19 in Heemstede staat een betonnen huis uit de beginjaren van het bouwen in gietbeton en gewapend beton in Nederland. Het is een voor die tijd zeldzaam voorbeeld van een particulier woonhuis in beton.

► *Thomas Edison met een model van een betonnen huis in 1911.*

In 1908 ontwikkelde Thomas Edison een bouwmachine voor het gieten van beton en maakte een model van een compleet in beton gegoten huis. De realisatie van dit model werd niet uitgevoerd, omdat Edison jarenlang op het krijgen van een patent moest wachten. Een Nederlandse kunstenaar, Herman Hana, zag in beton gegoten huizen de oplossing voor de woningnood. Eind 19de, begin 20ste eeuw betekende woningnood vooral dat de kwaliteit van de woningen slecht was. Door de trek naar de stad als gevolg van de industrialisering was er een tekort aan woningen en werden arbeiders gehuisvest in krotten, meestal in vochtige kelders of op zolders. De overheid deed er lange tijd niets aan.

Hana realiseerde samen met een ex-medewerker van Edison en met hulp van H.P. Berlage het eerste gegoten huis in Nederland.

Geschiedenis van beton

Beton was al bekend in de oudheid. De Romeinen gebruikten het op grote schaal bij de bouw van bruggen en aquaducten, en van insulae, huizenblokken die je de voorlopers van onze flats zou kunnen noemen. Beton bleef tot het eind van het West-Romeinse Rijk in de vijfde eeuw een belangrijk onderdeel vormen van de bouwkunst. Maar in de vroege middeleeuwen raakte de technische kennis over het gebruik ervan in de vergetelheid.

De Britse metselaar Joseph Aspdin (1788-1855) was de uitvinder van het zogenaamde Portlandcement, dat de basis vormde voor de nieuwe samenstelling van beton. Dit beton was inferieur aan wat we nu hebben: gewapend beton, dat is versterkt met ijzeren staven. De uitvinding van gewapend beton door de Fransman Josef Monier (1832-1906)

Abraham Daniëls en Henriëtte Daniëls-van West

Abraham Daniëls, geboren in 1873, was diamantslijper van beroep. Hij woonde achtereenvolgens in Amsterdam en Antwerpen en kwam in 1935, samen met zijn vrouw Henriëtte en het gezin van zijn oudste zoon Maurice, in de Narcissenlaan in Heemstede wonen.

In mei 1942 werden vrijwel alle Joodse inwoners van Heemstede gedwongen naar Amsterdam te verhuizen. Het jonge gezin van Maurice dook onder, maar Abraham en Henriëtte meenden dat ze, vanwege hun leeftijd, toch echt niets te vrezen hadden en vertrokken naar Amsterdam, hun noodlot tegemoet. Want tijdens de grootschalige razzia's van begin oktober 1942 werden Abraham en Henriëtte opgepakt. Zij werden, zoals duizenden met hen, via de Hollandse Schouwburg afgevoerd naar Kamp Westerbork. Op 30 oktober werden Abraham en Henriëtte, onder het mom van arbeidsinzet in Oost-Europa, samen met 955 andere gevangenen op transport gesteld naar Auschwitz. Ze konden niet weten dat vanuit Auschwitz bijna niemand zou terugkeren. Bij hun aankomst op 2 november 1942 werden mannen en vrouwen direct van elkaar gescheiden en zijn beide groepen vanaf het perron rechtstreeks de gaskamers ingevoerd en vermoord.

Abrahams jongste zoon Lodewijk is in 1943 in Sobibor vermoord. Zijn zoon Maurice en zijn gezin konden, de ouders gescheiden van de kinderen, onderduiken in Brabant en overleefden de oorlog, evenals zijn zoon Alexander en Herman,

▲ *Abraham Daniëls*
(1873-1942)

▲ *Henriëtte Daniëls-van West*
(1884-1942).

de zoon uit zijn eerste huwelijk. Na de bevrijding kwam het gezin van Maurice terug naar Heemstede. Het kwam te wonen in een huis aan de Overboslaan, waar eerder NSB'ers woonden. Als oud-verzetsman spoorde Maurice oud-NSB'ers op om ze over te dragen aan de politie.

Het echtpaar kreeg vijf kinderen, van wie er drie nog in leven zijn: zoon Fred die in Israël woont en twee dochters, de tweelingzusjes Lucy en Elly. Zij woonden beiden tot hun overlijden in Heemstede. Maurice overleed in 1981, zijn vrouw in 1997.

De twee zussen, die bij het leggen van de struikelstenen aanwezig waren, vertelden: 'Onze moeder heeft het oorlogstrauma helaas nooit verwerkt. Er werd thuis ook niet over gepraat toen, maar er was ook geen enkele professionele begeleiding op dat gebied. Dat heeft onze opvoeding wel erg getekend.'

Marietje en Hannie van Straaten

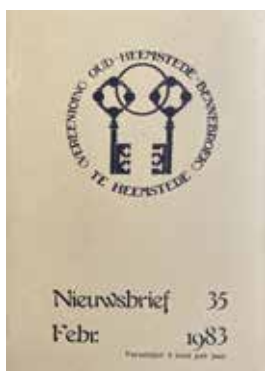
Marie Mathilde (Marietje) van Straaten, geboren in 1897, woonde van juni 1940 tot eind november 1941 op de bovenverdieping van Binnenweg 91. Dat was de boekwinkel van haar zus Hannie, die deze in 1937 had overgenomen van Pistorius. In 1939 veranderde de naam van de boekwinkel in 'Kennemerland' maar ook de naam 'Hedwig' kwam voor (Hannie heette Johanne Hedwig). Onder de Duitse bezetter werd vanaf mei 1940 strenge censuur ingevoerd. De Kultuurkamer werd opgericht en de greep op het literatuur aanbod werd steeds strenger. De Nederlandsche Kultuurkamer werd

Heel veel historisch nieuws

Jaap Verschoor

Versnippering of verrijking?

Het eerste nummer van *HeerlijkHeden* verscheen ruim een halve eeuw geleden, in 1973 – toen nog als *Nieuwsbrief Oud Heemstede-Bennebroek*. Maar *HeerlijkHeden* is zeker niet het oudste lokaal historische tijdschrift. De eerste lokaal-geschiedkundige geschriften die in Nederland zijn overgeleverd, dateren uit de 12de en 13de eeuw, nu verschijnen er jaarlijks enkele honderden.

▲ Van de *Nieuwsbrief* via 'kleine' *HeerlijkHeden* en 'middelgrote' *HeerlijkHeden* naar de huidige 'grote' *HeerlijkHeden* (vanaf 2011).

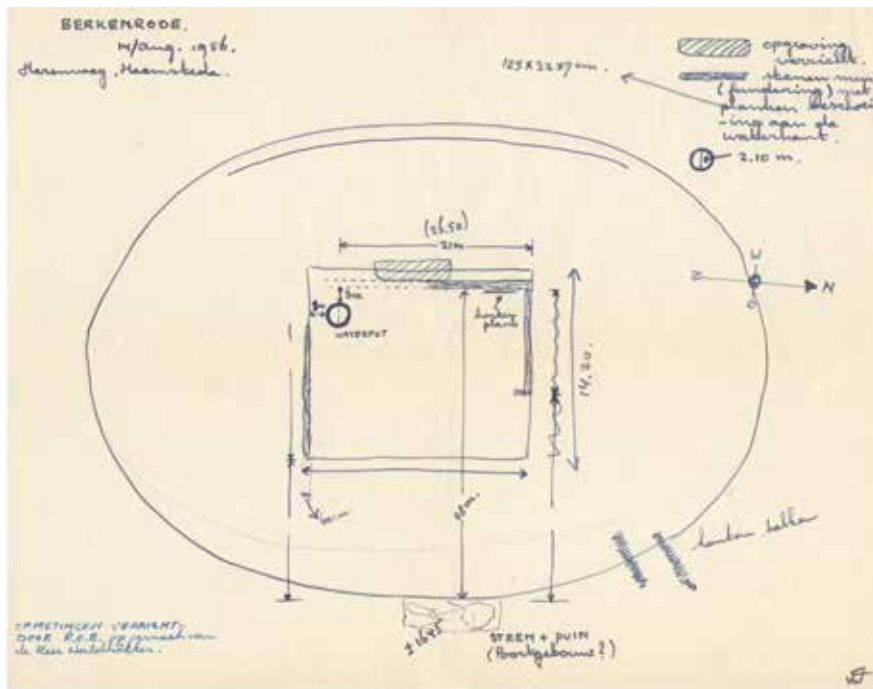
Lang voordat er tijdschriften en jaarboeken van lokaal-historische verenigingen uitkwamen, verschenen er al annalen en kronieken die de gebeurtenissen van een regio beknopt en chronologisch beschrijven. De vroegst bekende voorbeelden zijn onder meer de *Annalen van de abdij van Egmond* en de *Rijmkroniek van Melis Stoke*, die respectievelijk in de 12de en eind 13de eeuw zijn samengesteld. De *Annalen* handelen voor een belangrijk deel over de vroege graven van Holland; ook de *Rijmkroniek* beschrijft met name het graafschap Holland, met als kern de jaren 1296-1304, de woelige jaren volgend op de moord op graaf Floris V van Holland en Zeeland.

Veel van zulk soort werken zijn in opdracht geschreven. Pas in de 18de eeuw, met het ontstaan van wetenschappelijke, letterkundige en tal van andere genootschappen, gingen particulieren

zich in groepsverband met de studie van het verleden bezighouden. Bekende (niet per se geschiedkundige) genootschappen in onze regio zijn de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, opgericht in 1752, en de twee Teylers Genootschappen (1778) – het Godgeleerd Genootschap en het Tweede Genootschap, dat zich richtte op natuurkunde, maar ook op letterkunde, geschiedenis, kunstgeschiedenis en numismatiek.

Eerste historische verenigingen

De eerste echt historische verenigingen ontstonden in de tweede helft van de 19de eeuw. Als eerste kunnen we het Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap noemen, dat in 1845 werd opgericht en zich inmiddels heeft ontwikkeld tot een beroepsvereniging. Die

▲ In het midden van de vijver liggen de fundamente van het kasteel Berkenrode. De opgravingen gebeurden aan de westkant van het voormalige kasteel (zie arcering). Tekening Kees Wijdooge, 1956.

▲ Voor de houten kruitwagen liggen de vondsten uitgesteld. Links een waterkruik, rechts de kan. Foto uit 1956.

Schriftje

Ook de toen vijftien jaar oude Heemsteedse amateurarcheoloog Kees Wijdooge mocht meehelpen. Kees woonde in zijn jeugd aan de Bronsteeuweg, later aan de Burgemeester van Lenepweg en had archeologie als hobby. Zijn vader was een goede bekende van Waldkötter, die door Kees 'ome Jo' werd genoemd. Ze deelden de liefde voor archeologie en gingen er regelmatig samen op uit. Dan stonden ze te kijken bij opgravingen, of gingen er zelf met een schep aan de gang. En zo gebeurde het dat de twee in de zomervakantie van 1956 in de drooggelegde vijver van Berkenrode op zoek gingen naar bodemschatten.

In een schrift met harde kaft maakte Kees een nauwkeurig verslag van al zijn bevindingen. Over de werkzaamheden bij Berkenrode schrijft hij: '[...] een kleine vijftig pijpekoppen benevens een groot aantal scherven en drie bijna hele kruiken en 3 kapotte wijnglazen. Ook 3 hele porceleinen kommetjes. Dit alles lag onder het zand, buiten de oude muur van het kasteel in een afvalput [...].'

De ROB registreerde de opgravingen van de twee amateurs als een ROB-onderzoek, maar had geen belangstelling voor de opgegraven spullen. Kees ging zodoende met een flinke oogst naar huis. De jonge archeoloog wist de scherven vakkundig te lijmen, zó goed zelfs dat alles nu, bijna zeventig jaar later, nog steeds stevig vastzit. In 2008 schonk hij, vanwege zijn verhuizing naar Doetinchem, de HVHB een kan en een waterkruik, beide gevonden in de vijver van Berkenrode. Ook schonk hij een door hem eerder op het terrein van *Meer en Berg* gevonden kralenketting uit de 17de eeuw.

Heilzame werking

De 'drie bijna hele kruiken' die de amateurarcheologen hadden opgegraven doen op het eerste gezicht qua vorm en materiaal denken aan jeneverkruiken. De inhoud van deze gevonden aardewerken flessen had echter niets met alcohol te maken.

◀ *V.l.n.r. de postbodes Cornelis Vis, Petrus Lammers en Willem Prins. De borst-uniformplaat van de posterijen werd vanaf eind 19de eeuw verplicht (circa.1905).*

▲ *Briefkaart met een grootrondstempel Bennebroek-Vogelenzang 1 september 1908. Een naam en de vermelding Vogelenzang was voldoende om de post op het juiste adres te bezorgen.*

▲ *Links het postkantoor aan de Bennebroekerlaan 87 omstreeks 1920. Voor de deur staan brievengaarder Cornelis Vis en zijn vrouw met het witte schort.*

het kantoor voor de bodediensten de beschikking over een ‘rijksrijwiël’, maar dat mocht alleen gebruikt worden door een geoefende rijder.

De telefoon

In 1881 werd een nieuw communicatiesysteem geïntroduceerd, de telefoon. De abonnees waren met een telefoonlijn van koperdraad verbonden met de centrale in het telefoonkantoor, waar de centralisten de gewenste verbinding tot stand brachten. In 1884 verstrekte de minister van Waterstaat een vergunning aan de Nederlandsche Bell Telefoon maatschappij (NBTM) om hun telefoonnetwerk uit te breiden tot Heemstede en Bennebroek. Heemstede werd wel aangesloten op het telefoonnet maar Bennebroek moest wachten. Vlak voor het einde van de 19de eeuw nam de Rijkstelegraaf alle telefoonnetwerken van de NBTM over. De post, telegraaf en telefoon werden hiermee ondergebracht in één organisatie waarmee de basis werd gelegd voor de latere PTT.

Door de opkomende bloemen- en bolhandel drongen bloemisten er bij de overheid sterk op aan om een telefoonkantoor in Bennebroek op te richten, maar pas in 1908 vond de opening van een hulpkantoor met telefooncentrale in Bennebroek plaats. Ook kon je er vanaf die datum terecht voor het versturen van telegrammen.

In het dorp verschenen houten palen langs de weg met telefoondraden naar de abonnees. Die draden bleken kwetsbaar voor draadbreek vooral door storm en ijzel in de winter. Later werden ze vervangen door ondergrondse kabels.

Het hulpkantoor met rijkstelefoon lag sinds 1908 aan de Bennebroekerlaan 87 waar nu kapper Ruben gevestigd is. De centrale werd bediend door twee hulptelefonistes, juffrouw Paase en juffrouw Brico. Hoewel beide dames waren gezakt voor het vereiste examen taalvaardigheid, werden ze toch aangenomen. In 1915 had Bennebroek 41 aansluitingen op de telefooncentrale met 24 abonnees uit Bennebroek, 10 uit Vogelenzang en 7 uit

Reyngoud, een eeuw ondernemen op de Binnenweg

Ineke Blom

Hendrik Reyngoud en zijn vrouw Vokeltje Venema begonnen in 1930 een winkel in textiel. De bescheiden winkel groeide uit tot een familiebedrijf dat bijna een eeuw succesvol zal ondernemen in textiel en mode aan de Binnenweg in Heemstede.

Eind mei zal het Heemsteedse familiebedrijf Reyngoud de deuren sluiten. Dat is op de kop af 94 jaar nadat de bekende modezaak aan de Binnenweg is gestart. De vele trouwe klanten, sommige dames kwamen hier als jong meisje samen met hun moeder al de eerste bh kopen, zien het komende afscheid met pijn in het hart tegemoet. Dat geldt,

ondanks het weloverwogen besluit om te stoppen, ook voor de huidige eigenaar Mea Klay. Zij leidt als derde generatie het bedrijf vanaf 1993.

Courante textiel

In 1930 startte Hendrik Reyngoud samen met zijn vrouw een winkel in 'courante textiel' op de Binnenweg 183. Reyngoud was van beroep timmerman en dat was terug te zien in de winkel. Het interieur had hij zelf gemaakt. Hoewel zijn oorspronkelijke professie, timmerman-aannemer nog vermeld stond op de deur, is Reyngoud van meet af aan betrokken geweest bij het bestieren van de zaak, naast zijn vrouw. Zoals veel middenstanders deden ze het echt samen.

In de beginjaren lag de nadruk vooral op textiel in de breedste zin: tafellakens, servetten, lakens, badtextiel, onderkleding en furnituren. Het was crisistijd, mensen hadden weinig te besteden en veel kleding werd nog zelf gemaakt en versteld.

Reyngoud deed goede zaken en verhuisde de zaak, die inmiddels Modemagazijn Reyngoud heette, in 1938 naar een nieuwer en groter pand verderop aan de Binnenweg, waar het nu nog is gevestigd. Nummer 121 werd in zijn geheel gehuurd, zodat het uitbreidende gezin boven de zaak kon wonen.

Naast behoefte aan meer ruimte was de geplande komst van het nieuwe

◀ De eerste winkel van Reyngoud, Binnenweg 183, 1930-1938.

Honkbalverbod

Johan Neeskens was naast een zeer goede voetballer ook een uitstekende honkballer. Hij speelde in de jeugd van RCH Honkbal, zowel in competities als op toernooien. Diverse malen werd hij uitgeroepen tot de beste speler van een jeugdtoernooi. Aan zijn veelbelovende honkbalcarrière kwam in 1970 een einde bij zijn overgang naar Ajax op 18-jarige leeftijd. Coach Rinus Michels verbood hem nog verder te honkballen en Neeskens moest zich louter en alleen richten op voetbal.

▲ Johan Neeskens als honkballer bij RCH, staand derde van links, en o.a. Ab de Boer links vooraan en Ruud Leyenaar liggend, 1967.

catcher. De laatste ging echter het jaar daarop spelen voor H.C.K. (Kinheim) en de pitcher ging in Groningen studeren. Het team zakte als een pudding in elkaar. Dat was voorlopig het einde van softbal binnen RCH. De nalatenschap van 185 gulden werd aan RCH honkbal geschonken ter gelegenheid van het 30-jarig bestaan.

In 1977 maakt Hans Touw, met toestemming van het bestuur, een herstart met het softbal. Dat was zowel sportief als organisatorisch een succes en resul-

teerde in de naam Honk- en Softbalvereniging RCH.

In 1994 debuteerden de dames in de hoofdklasse. Helaas degradeerden ze daarna weer, door het vertrek van enkele teamleden naar andere verenigingen. Daarbij waren speelsters die het Nederlands team haalden, zoals Gonnie Reynen en Mariska Greve.

In die jaren kwam er een behoorlijke toeloop van nieuwe leden bij het herensoftbal, zowel op recreatief niveau als in de topsport.

► Damessoftbalteam RCH in 1950.

Geroofde Joodse huizen in de Tweede Wereldoorlog

In HeerlijkHeden 188 (voorjaar 2021) kon u lezen over de geroofde huizen van de Joodse inwoners van Heemstede en Bennebroek. Inmiddels is onderzocht of er in Heemstede onrechtmatigheden hebben plaatsgevonden.

In 1942 werden alle Joodse inwoners gedwongen hun huizen te verlaten waarna de panden verkocht werden. Na de oorlog kregen de overlevenden niet overal hun inmiddels door andere mensen bewoonde huizen terug en in sommige steden werd zelfs nog achterstallige belasting geheven aan de teruggekeerde slachtoffers of erfgenamen.

De onvrijwillige huizenverkoop, de rol van de gemeente op dat moment en de houding van de gemeente na afloop van de oorlog is onderwerp van onderzoek in een nog groeiend aantal plaatsen. Ook de gemeenten Heemstede en Bloemendaal hebben zo'n onderzoek laten uitvoeren. Het rapport werd in januari 2024 gepresenteerd. De conclusie luidt: 'Voor de gemeente Heemstede zijn geen onrechtmatigheden gevonden. Na de Tweede Wereldoorlog heeft rechtsherstel plaatsgevonden en er zijn geen aanwijzingen gevonden dat achteraf belasting is geheven. Wel wordt gemeld in het rapport dat Heemstede nog in 1953 informeerde bij Binnenlandse Zaken of er nog een vergoeding kon worden aangevraagd voor de kosten die gemaakt waren in WO II bij medewerking aan anti-Joodse maatregelen; de bezetter had deze kosten niet vergoed.' De onderzoekers noemen dit tekenend voor de toenmalige kille houding in het land. In de rapportage over Bloemendaal wordt Bennebroek niet specifiek genoemd.

Burgemeester Astrid Nienhuis concludeert na gesprekken met deskundigen over dit rapport dat inderdaad de gezamenlijke (voorlopige) conclusie getrokken kan worden dat de gemeente niet betrokken is geweest bij onrechtmatig verkregen vastgoed en dat er geen achterstallige belasting is geheven bij overlevenden of nabestaanden. Dit betekent dat er op dit moment geen aanleiding is voor verdere actie. Het hele rapport kunt u nalezen op:

<https://gemeentebestuur.heemstede.nl> (Raadsinformatiebericht-afronding-onderzoek-Joods-vastgoed.pdf).

Oorlogsmonument in Alem

Wat verscholen langs een doorgaande weg bij Alem (Gelderland) staat een oorlogsmonument waarop ook de Heemstedse verzetsman broeder Jozef Klingen wordt herdacht. Op deze plek werden Jan Klingen, onderwijzer in Alem, zijn dochter Tilly en onderduiker Louis Boelen gefusilleerd. Jan sr. was de vader van broeder Jozef (geboren als Jan Klingen jr.). Navrant genoeg kwam nog een vierde persoon uit hetzelfde gezin om. Leo Klingen, broer van Tilly en broeder Jozef, verdronk bij een poging om vanuit het nog bezette deel van Nederland de geallieerde legers aan de andere zijde van de rivier te bereiken.

Bij de jaarlijkse stille tocht op 4 mei in Alem wordt ook stilgestaan bij dit kleine monument. Zie ook www.4en5mei.nl/ oorlogsmonumenten.

